

The Position of Art of Speech in Ashik Style Poetry Based On Ashik Veysel's Poems

Muzaffer Çandır^{1,a,*}, Aydın Furan^{2,b}

¹ Department of Turkish Language and Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, Manisa Celal Bayar University, Manisa, Türkiye

² Not Affiliated with an Institution.

⁴Department, Faculty, University, Province, Country

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 06/03/2025

Accepted: 19/06/2025

ABSTRACT

This article aims to shed some light on the literary aspect of Âşık Veysel Şatıroğlu by analyzing his poems in terms of figures of speech. Folk order to make the new and original data obtained in the master's thesis titled "An Examination on Verbal Arts in Ashik Style Poetry in the Example of Ashik Veysel" more easily accessible and spread to a wider area, this study prepared on the basis of the said master's thesis; In addition to being a text-centered study in which various works on the subjects of Âşık Veysel, rhetoric, rhetoric, folk literature and âşık poetry are examined, it has a contextual structure by taking into account some works related to the conditions of the period in which the poet produced his poems and analyzing the poems, and a partially quantitative structure by interpreting the quantitative data of the master's thesis. In this article, which consists of three main sections such as "Examples of Figurative Art in Âşık Veysel Poetry", "Examples of Figurative Art in Âşık Veysel Poetry", "Examples of Figurative Art in Âşık Veysel Poetry", "Examples of Figurative Art in Âşık Veysel Poetry", except for the sections "Abstract", "Introduction", "Conclusion", "Bibliography", various examples of 27 types of figures of speech identified in 170 poems of Âşık Veysel are presented. It is concluded that Âşık Veysel's poetry is not an ordinary discourse, a pattern at the level of folk speech, but a rich set of discourse, and from this point of view, the preliminary data that âşık style poetry has a verbal artistic front has been reached.

Keywords: Âşık Veysel, lyric arts, rhetoric, âşık style poetry.

Âşık Veysel Şiirlerinden Hareketle Âşık Tarzı Şiirde Söz Sanatlarının Konumu

Öz

Bu makalede Âşık Veysel Şatıroğlu'nun şiirlerini söz sanatları yönüyle tahlil ederek onun edebi yönüne bir ölçüde ışık tutmayı amaçlanmıştır. "Âşık Tarzı Şiirde Söz Sanatları Üzerine Âşık Veysel Örnekleminde Bir İnceleme" başlıklı yüksek lisans tezimizde daha kolay erişebilir getirilip daha geniş bir sahaya yayılabilmesi amacıyla, söz konusu yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Âşık Veysel, söz sanatları, belagat, halk edebiyatı ve âşık şiiri konularındaki muhtelif eserlerin incelendiği metin merkezli bir çalışma olmasının yanında âşığın şiirlerini ürettiği dönem koşullarına ilişkin bazı eserlerin de göz önünde bulundurularak şiirlerin tahlil edilmesiyle bağlamsal bir yapıya, esas alınan yüksek lisans tezinin nicel verilerinin yorumlanmasıyla da kısmen nicel bir yapıya sahiptir. "Özet", "Giriş", "Sonuç", "Kaynakça" bölümleri haricinde "Âşık Veysel Şiirinde Mecaza Bağlı Söz Sanatı Örnekleri", "Âşık Veysel Şiirinde Manaya Bağlı Sanat Örnekleri", "Âşık Veysel Şiirinde Lafza Bağlı Sanat Örnekleri" şeklinde üç ana bölümden oluşan bu makalede, Âşık Veysel'in 170 adet şiirinde tespit edilen 27 çeşit söz sanatı türüne ilişkin çeşitli örnekler sunulmuştur. Âşık Veysel şiirinin sıradan bir söyleyiş, halk konuşması seviyesinde bir örüntü olmayıp zengin bir söyleyiş kümesi olduğu sonucuna ve buradan hareketle âşık tarzı şiirin söz sanatlı bir cephesinin olduğu ön verisine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşık tarzı şiir, söz sanatları, belagat, Âşık Veysel

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

^a candir45@yahoo.com

^{id} 0000-0002-4629-6498

^b aydinfuran@gmail.com

^{id} 0000-0002-8663-8114

How to Cite: Çandır M, Furan A (2025) The Position of Art of Speech in Ashik Style Poetry Based On Ashik Veysel's Poems, Faculty of Letters Journal of Social Sciences, 49(2): 137-148

Giriş

Edebiyat, insanın duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak güzel bir biçimde anlatma sanatıdır. Bu yüzden edebiyat bir bilim değil güzel sanatların bir koludur. Sanat metinleri, gerçeklerin sanatçının hayal, duygu ve düşünce dünyasında yeniden yorumlanması ve şekillenmesiyle meydana gelir. Bu metinlerde estetik ön planda olurken sezdirmek ve hissettirmek esastır. Estetik bir haz ve güzellik oluşturma amaçlı edebi metinlerde kelimelerin çağrışım gücünden ve duyguları yansıtırma özelliğinden yararlanılır (Kapusuzoğlu, 2022: 9).

Edebi türlerin en eskisi şiiirdir. Bugüne kadar şiirin birbirinden farklı birçok tanımı yapılmıştır. Ahmet Haşim şiiri, “musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın ortalama bir dil” olarak tanımlarken, Yahya Kemal “kalpten geçen bir hadisenin lisan halinde tecelli edisidir.” der. Cahit Sıtkı ise şiiri “sözcüklerle güzel şekiller kurma sanatıdır.” diye tanımlar. (Tarancı, 1994: 21)

Etkili, güzel söz söyleme sanatı olan edebiyatta, dilin gerçek ve sembolik anlamlarına başvurmak, az sözle çok şey ifade etmek, anlam ilgisi kurmak yoluyla yapılan sanatların şiirde büyük bir yeri vardır. Bu sanatlara “edebî sanatlar” adı verilir. Edebi sanatlar, şiirde veya düzyazıda sözü süslemek amacıyla başvurulmuş anlam veya ses oyunlarıdır (Kapusuzoğlu, 2022: 10).

Âşık tarzı şiir, âşıkların büyük oranda hece vezni ile söylemiş oldukları koşmalardan oluşsa da (Duymaz & Şahin, 2020: 247) medrese eğitimi görmüş bazı âşıkların aruz vezni de kullandığı görülmüştür (Yardımcı, 2002a: 141; Uğurlu, 2021: 6). İcranın enstrümanla yapıldığı “musiki-şiir” özelliğine sahip olan âşıklık, 15. asırda Anadolu sahasında kendisini hissettirmiş, 16. asırda bağımsız bir gelenek olarak Türk kültürü içindeki konumunu almıştır (Yakıcı, 2007: 46). 17. asırda âşıklık geleneği sanatçı ve ürün bakımından iyi bir seviyeye ulaşmıştır. 18 ve 19. yüzyıllarda, 17. yüzyıl seviyesinde bir verim ve yetkinlik görülmemiş olsa da gelenek, 19. yüzyılda İstanbul ile Anadolu’da destek ve itibarını oldukça artırmıştır (Yakıcı, 2007; Köprülü, 2018). 20. asrın sonları ve 21. asrın yaşanan kısmına bakıldığında ise âşıkların; sözlü, yazılı ve elektronik, dijital mecraların hepsinde belli oranda yer aldıkları görülse de genel anlamda edebî yönden istenen seviyeye ulaşamadığını söylemek mümkündür.

Âşık Veysel Şatıroğlu, âşıklık geleneğinin 20. yüzyıldaki zorlu dönemlerinde geleneğe önemli katkıları olan ustalarından birisidir. Ahmet Kabaklı; Âşık Veysel’in Karacaoğlu, Âşık Bayburtlu Zihni ölçüsündeki âşıkların 20. yüzyıla gönderilmiş bir hâli olduğu tespitini yapmıştır (Kabaklı, 2008: 760). Âşık Veysel’in şiirleri konu bakımından çeşitlilik gösterir. Veysel, sözü süslemekteki başarısıyla da Âşık Edebiyatında seçkin bir yer edinmiştir. Âşık Veysel ümmi bir halk ozanı olmasına rağmen şiirlerinde halk söyleyişlerine geniş yer vermiş, söz sanatları açısından da zengin ve başarılı şiirler yazmıştır. O

aynı zamanda bir halk filozofudur. Didaktik şiirleri hayata bakış açısının özgün bir yansımasıdır. Koşma ve semai türünde söylediği şiirlerde halk söyleyişlerine, deyim ve atasözlerine sıklıkla yer verir. Veysel, Halk şiiri geleneğini günümüz zevkine başarıyla uyarlamış, şiirlerinde gurbet, özlem, aşk, yaşama sevinci, tabiat sevgisi, ölüm ve milli duyguları işlemiştir. Onun şiirlerinin en belirgin özelliklerinden birisi söyleyişinin doğal olmasıdır. Bu çalışmada Âşık Veysel’in söz sanatı kullanımları tahlil edilerek Âşık Veysel ve âşık tarzı şiirin söz sanatları cephesine ışık tutulması hedeflenmiştir.

Ümit Yaşar Oğuzcan’ın hazırladığı “*Dostlar Beni Hatırlasın*” ve Doğan Kaya’nın çalışması “*Âşık Veysel*” isimli kitaplardan derlenen “Âşık Veysel’e ait 170 adet şiir” in örneklem olduğu bu çalışma, (Nitel→ Nicel) şeklinde ifade edilen (Baki & Gökçek, 2012: 7) nitelden nicele karma yöntemin kullanıldığı “*Âşık Tarzı Şiirde Söz Sanatları Üzerine Âşık Veysel Örnekleminde Bir İnceleme*” başlıklı yüksek lisans tezimiz esas alınarak hazırlanmıştır.

Makale, Âşık Veysel, söz sanatları, belagat, halk edebiyatı ve âşık şiiri konularındaki muhtelif eserlerin tetkik edildiği, ana malzemesi Âşık Veysel Şiirleri olan, genel olarak kaynak tarama yönteminin kullanıldığı, metin merkezli, nitel bir çalışmadır.

Çalışmanın yapıldığı dönemde Âşık Veysel’in vefat etmiş olması bağlamsal bir sınırlılık olsa da âşığın yaşamına ilişkin muhtelif kaynaklardan istifade edilerek ve Veysel’in şiirinde kullandığı söz sanatları âşığın ihtiyari olarak ürettiği varsayılarak bu durum aşılıma çalışılmıştır. Söz sanatlarının tasnifindeki çeşitlilik karşısında, Cem Dilçin’in tasnifinden (Dilçin, 1995) hareketle; “*Mecaza Bağlı Söz Sanatları, Manaya Bağlı Söz Sanatları, Lafza Bağlı Söz Sanatları*” olarak başlıklandırma yapılmış ve makalenin kaynakça kısmında yer alan söz sanatlarına ilişkin eserlerden çalışma süresince istifade edilmiştir.

Âşık Veysel Şiirinde Mecaza Bağlı Söz Sanatları

Kelime ya da öbeklerin gerçek anlamlarının dışında kullanılmasıyla yapılan söz sanatları için mecaza bağlı söz sanatları isimlendirmesi yapılmıştır (Dilçin, 1995: 405).

İncelenen 170 adet Âşık Veysel şiirinde mecaza bağlı söz sanatlarının tüm sanatlar içinde %36’lık bir orana sahip olduğu; 372 adet istiare, 363 adet teşhis-intak, 340 adet mecaz-ı mürsel, 310 adet kinaye ve 291 adet teşbih sanatı olmak üzere toplamda 1676 adet mecaza bağlı söz sanatı kullanıldığı; bahsi geçen 5 sanat çeşidinin kendi içlerinde %17 ile %22 oranları arasında -birbirlerine yakın sayılabilecek- bir dağılım sergilediği görülmüştür. (Furan, 2004)

Bu bölümde Âşık Veysel şiirlerinde yer alan mecaza bağlı söz sanatları: istiare, kinaye, mecaz-ı mürsel teşbih, teşhis-intak sanatı kullanımları arasından seçilen bazı örnekler gösterilmiştir.

¹ Ümit Yaşar Oğuzcan’ın hazırladığı “*Dostlar Beni Hatırlasın*” isimli kitabın 2018’de İnkılap Yayınevinden çıkan baskısında kitabın yazarı Âşık Veysel olarak belirtildiği için kitaptan yapılan alıntılar bu çalışma içinde (Veysel, 2018) şeklinde gösterilmiştir.

İstiare

Teşbih sanatının ana unsurları olan “kendisine benzetilen” ve “benzeyen” öğelerinden yalnızca bir tanesi söylenerek yapılan benzetmeler olan (Soysal, 2005: 52) istiaredede, sözcüğün gerçek anlamı dışında bir kavrama/nesneye ad olması, sözcüğün kendi anlamında kullanılmasının imkânsız olması, benzetme amacı olması şeklinde üç nitelik bulunmalıdır (Dilçin, 1995: 412). Belagat açısından teşbihten daha kıymetli bir sanat olarak görülen istiare sanatının (Saraç, 2007: 121) Âşık Veysel’in şiirlerinde 372 adet kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2004: 50). Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan bazı istiare örnekleri şöyledir:

İşte geldi **sonbaharım**

Beni ister **sadık yarım** (Veysel, 2018: 21)

Dizelerinde ömrün ahir evresi “sonbahar” mevsimi; toprak da “sadık bir yar” olarak

Kazması yok küreği yok

Ustası var çırağı yok

Gök kubbenin direği yok

Muallakta **bina** çatmış (Veysel, 2018: 29)

Dörtlüğünde Allah’ın dünyayı yaratması anlatılırken dünya “bina” olarak yaratıcı da “usta” olarak

Okun doğrulamış atar

Batar **oklar** hep sinema (Veysel, 2018: 80)

Şeklindeki dizelerde sevgiliden bahsedilen sevgilinin kirpikleri “ok” olarak

Sunam senden ayrılalı

Gahi uslu gahi deli (Veysel, 2018: 88)

Dizelerinde sevgili “suna” olarak

Dünya kurulalı yaşayan dağlar

Her tarafı **zümrüt** olur bu çağlar (Veysel, 2018: 119)

Her tarafı yeşillenmiş dağların anlatıldığı yukarıdaki dizelerde ağaçların yeşilliği “zümrüt” olarak istiare edilmiştir.

Kinaye

Deyimlerde sıklıkla baş vurulan kinaye sanatı, bir sebep ve gerçek durum çerçevesinde sözün hem mecaz hem de gerçek anlamıyla kullanılmasıdır (Soysal, 2005: 64). Asıl maksadın mecaz anlamın üzerinde kurulduğu (Saraç, 2007: 145) kinayede, sözün gerçek manasını düşünmeye engel olacak bir karine (ipucu) bulunmamaktadır (Küleççi, 2005: 64). Gerçeğin mecaz vasıtasıyla ifade edildiği bu sanatta sözün gerçek anlamından bir mana çıksa da asıl olan sözün mecaz anlamıdır. Âşık Veysel’in şiirlerinde 310 adet kinaye sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2024: 88). Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan bazı kinaye örnekleri şöyledir:

Nuşveranı Âdil nerede tahtı

Süleyman mührünü kime bıraktı

Resulü Ekrem’in kanunu hakktı

Her ömrün sonunda bir feryat gördüm (Veysel, 2018: 34).

Şeklindeki dörtlükte ölüm “ömrün sonunda feryat görmek” olarak ifade edilmiştir. Ömür sonunda vefat açısından ya da pişmanlıklar neticesinde feryatlar olması muhtemeldir; fakat burada asıl anlatılmak istenen “fanilik ve ölüm”dür.

Beni çıplak dışar’attın

Cömertliğin nerde senin (Veysel, 2018: 22).

Dizelerinde “dışarı atılmak” ifadesi kullanılmış, doğum esnasında annenin vücudundan ayrılmak -dışarı atılmak- söz konusu olsa da burada asıl kastedilen “doğum” hadisesidir.

Dalgın dalgın seyreyledim alemi

İrenkler ne çiçekler ne koku ne (Veysel, 2018: 36).

Dizelerinde “*Dalgın dalgın seyreyledim alemi*” ifadesiyle etrafa bakınmak anlamı değil de “hayata dair tefekkür etme hali” anlatılmıştır.

Akibet serersin kara toprağa

Bükülmez kolların olmuştun ağa (Veysel, 2018: 73).

Dizesinde “*tenim düşer toprağa*” ve “*serersin kara toprağa*” sözleriyle gerçek anlam değil “ölüm” gerçeği anlatılmıştır.

Çok uzatma ayağını

Açıkta kalır üşürsün (Veysel, 2018: 204).

Şeklindeki dizelerde açıkta kalan ayakların üşüyeceği gerçeğinden hareketle “tutarlılık ve kontrollük” kastedilmiştir.

Mecaz-ı mürsel

Mecaz-ı mürsel, bir sözün benzetme amacı olmadan gerçek anlamının dışında kullanılmasıyla yapılan bir söz sanatıdır (Macit; Soldan, 2013: 68). Mecaz-ı mürselde aralarında parça-bütün, öncelik- sonralık, özellik-genellik, azlık-çokluk, sebep-sonuç, gibi çeşitli ilgiler olan varlıklardan birini söyleyerek ilgili diğer kısmı anlatma söz konusudur (Durbilmez, 2020:177). Âşık Veysel’in şiirlerinde 340 adet mecaz-ı mürsel sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2024: 109). Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan bazı mecaz-ı mürsel örnekleri şöyledir:

Veysel’i söyletir bir büyük kuvvet

Söyleyen ne söyleten ne Tanrı ne (Veysel, 2018: 36).

Dizelerinde “büyük kuvvet” denilerek “Allah”;

Kur’an’a bak İncil’e bak

Dört kitabın dördü de hak (Veysel, 2018: 58).

Şeklindeki dizelerde “Kur’an İncil ve dört kitap” denilerek bu kitapların muhtevası ve inanç kaideleri;

Sohbet etme **kötü** ile

Güreş etme **kati** ile (Veysel, 2018: 67).

Dizelerinde “kötü” ve “kati” şeklinde sıfatlar kullanılarak bu vasıflardaki kişiler;

Yetmiş altı yıldır alır satarım

Bakmadım deftere kar belli değil (Veysel, 2018: 70).

Biçimindeki dizelerde “yetmiş altı yıl” denilerek “ömür”;

Her millet Atatürk deyin

Cemiyet-i akvam ağıladı (Veysel, 2018: 173).

Atatürk’ün ölümünün anlatıldığı bu dizelerde de “Cemiyet-i Akvam” denerek bu “cemiyete üye ülkelerin fertleri” kastedilmiştir.

Teşbih

Teşbih, aralarında çeşitli yönlerden ilgi bulunan iki varlık, kavram ya da durumdan benzerlik bakımından güçsüz olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir

(Dilçin, 1995: 405). Teşbih; benzeyen, benzetilen, benzetme edatı, benzetme yönü unsurlarından oluşan (Aktaş, 2002: 17) ve bu unsurlardan en az iki en çok dördü kullanılarak (Durbilmez, 2020: 184) anlatımı somutlaştırıp daha etkili hale getiren söz sanatıdır (Saraç, 2007: 129). Âşık Veysel'in şiirlerinde 291 adet teşbih sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2024: 141). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı teşbih örnekleri şöyledir:

Birlik çok tatlıdır, benzer üzüme (Veysel, 2018: 60).
Şeklindeki dizede **birlik üzüme**;

Karadeniz gibi kükrer coşarsa
Dalgası gelince yaman Âşıklar (Veysel, 2018: 101).
Dizelerinde **âşıklar Karadeniz'e**;

Gurbet bana diken oldu (Veysel, 2018: 118).
Şeklindeki dizelerde **gurbet dikene**;

Benek benek mektuptadır nişanı
Göz yaşım mektupta pul deyî yazmış (Veysel, 2018: 126).
Dizelerinde **sevgilinin gözyaşı, mektup puluna**;

Cahiller dikenli çalı sayılır (Veysel, 2018: 208).
Dizesinde **cahil kişiler dikenli çalıya**;

Bebe gibi kollarımda yaylattım (Veysel, 2018: 235).
Dizesinde **saz, bir bebeğe** benzetilmiştir.

Teşhis ve İntak

İnsana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara yüklemesiyle yapılan sanata teşhis denir. İnsan dışı varlık konuşturulmuşsa bu da intak denir (Durbilmez, 2020: 186). Her intak bir teşhistir fakat her teşhis intak değildir. Âşık Veysel'in şiirlerinde 363 adet teşhis/intak sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2024: 173). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı teşhis/intak örnekleri şöyledir:

Talih çile kader sözü bir etmiş
Her nereye gitsem gezer peşimde (Veysel, 2018: 45).
Dizelerinde **talih, çile, kader**;

Yollar ninni çalar gider (Veysel, 2018: 88).
Dizesinde **yollar**;
Ölünce hû çeksin kemiğim sinde (Veysel, 2018: 95).
Dizesinde **kemik**;

Tamah etti üç beş tane mısıra
Emeklerim zay'eyledi **sel** benim (Veysel, 2018: 151).
Dizelerinde **sel** kişileştirilirken

Çarık söylüyor:
Sen de deri ben de deri (Veysel, 2018: 202).
Mes söylüyor:
Neler gördüm tezgahlarda (Veysel, 2018: 202).
Şeklindeki dizelerde **mes** ve **çarık** kişileştirilip konuşturularak intak sanatı örneği oluşturulmuştur

Âşık Veysel Şiirinde Manaya Bağlı Söz Sanatları

Anlamla ilgili söz sanatları; bir kelime, kelime gruba ya da aralarında anlam ilgisi olan sözcüklerin gerçek anlamlarıyla yapılan söz sanatları ile bir hissi yahut düşünceyi, nükteli şekilde söyleme temeline dayanan söz sanatlarını kapsamaktadır (Dilçin, 1995: 421).

Bu çalışmada incelenen 170 adet Âşık Veysel şiirinde manaya bağlı söz sanatlarının tüm sanatlar içinde %55'lik orana sahip olduğu; 778 adet tenasüp, 609 adet tekrar, 241 adet tezat, 249 adet telmih, 175 adet istifham, 135 adet leff ü neşr, 125

adet mübalağa, 72 adet tecahül-i arif, 56 adet tevriye-iham, 38 adet Hüsn-i ta'lil, 34 adet nida, 33 adet irsal-i mesel, 28 adet tedric, 10 adet icaz, 6 adet kat, 5 adet rûcû sanatı olmak üzere, toplamda 2594 adet mecaza bağlı söz sanatı kullanıldığı görülmüştür. Söz konusu 16 söz sanatında; tenasüp ve tekrar sanatlarının %53'lük oranla manaya bağlı söz sanatları arasında baskın konumda olduğu; istifham, leff ü neşr, mübalağa, telmih, tezat sanatlarının %5 ile %10 arasında seyreden bir oransal dağılım sergilediği; icaz, irsal-i mesel, telmih sanatları 292 kez kullanıldığı ve telmihlerden 51 tanesinin Kur'ân-ı Kerim ayeti, 1 tanesinin de hadisi şerif telmihi olduğu, diğer telmihlerde de Hz. Âdem'den Platon'a, İstanbul'un Fethinden Ay'a yapılan seyahatlere değin uzanan geniş bir yelpazenin dikkat çektiği; %9'luk tezat ve %30'luk tenasüp sanatı kullandığı tespit edilmiştir. Bu oranlar ele alındığında Âşık Veysel'in zıtlıktan ziyade uyumu tercih ettiğinin anlaşılabileceği; 34 adetlik nida kullanımı, âşığın duygularını anlık bir coşkuya, aşırı heyecana dönüştürme çabası içinde olmadığını, bu durumun da Âşık Veysel'in dingin bir ruh haline sahip oluşunun işareti olarak kabul edilebileceği; söz konusu içsel dinginlikte Veysel'in aldığı manevi eğitimin de önemli tesiri olduğu bilgilerine yer verilmiştir (Furan, 2024: 583-586).

Bu bölümde Âşık Veysel şiirlerinde yer alan manaya bağlı söz sanatları: Hüsn-i ta'lil, icaz, irsal-i mesel, istifham, kat, leff ü neşr, mübalağa, nida, rûcû, tecahülüarif, tedric, tekrar, telmih, tenasüp, tevriye-iham, tezat sanatı kullanımları arasından seçilen bazı örnekler gösterilmiştir.

Hüsn-i ta'lil

Hüsnitevcih olarak da bilinen (Tok, 2011: 52) Hüsn-i ta'lil, bir durumun aslından farklı, hayali bir sebebe dayandırarak şairce anlatılması sanatıdır (Soysal, 2005: 44). Hüsn-i ta'lil, muhatap kişiyi şairle aynı duygu ortamına alabildiği oranda başarılı kabul edilir (Saraç, 2007: 231). Âşık Veysel'in şiirlerinde 38 adet Hüsn-i ta'lil sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2024: 223). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı hüsnü ta'lil örnekleri şöyledir:

Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa (Veysel, 2018: 82).

Dizelerinde Veysel'in adının unutulmamasının sebebinin sevgiliye olan aşkına bağlanması,

Bülbüller gül için geymişler kara

Seherler uyanır bülbül zarından (Veysel, 2018: 116).

Şeklindeki dizelerde "bülbüllerin kara giymesi" olarak ifade edilen bülbüllerin hüznü ötüşlerinin güle olan aşklarından kaynaklı olduğunun ima edilmesi ve "seherlerin uyanması" olarak ifade edilen sabahın oluşunun bülbülün zarından kaynaklandığının söylenmesi;

Genç yaşında felek vurdu başıma

Aldırdım elimden iki gözümü (Veysel, 2018: 224).

Şeklindeki dizelerde âşığın görme yetisini kaybetmesinin "feleğin âşığın genç yaşında başına vurmasına" bağlanmasıyla hüsnü ta'lil sanatı yapılmıştır.

İcaz

İcaz; sözle derin manalar oluşturma, latif kelam vücuda getirme sanatıdır. Şairin atasözü gibi hikmetli ve açıklanmaya değer sözler oluşturmaya icaz sanatı kapsamındadır (Kocakaplan, 1998: 68). Âşık Veysel'in şiirlerinde 10 adet icaz sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2004: 229).

Derd çekmeyen dert kıymetin bilemez (Veysel, 2018: 42).

Dizesinde dert çekmenin insanda çeşitli tecrübeler oluşturacağı ve dert çekmeyenin bunu anlayamayacağı;

Tilki gölgesine arslan gizlenmez

Yiğidin gölgesi kendinden olur (Veysel, 2018: 52).

Dizelerinde yiğit kişilerin kendi çabası ve emeğiyle yaşamını sürdürdüğü;

Gören göze ibret vardır her şeyde (Veysel, 2018: 62).

Dizesinde her şeyde ibret alacak bir yön olduğu fakat bunu görebilmek için basiretin gerektiği;

Beyhude sarf olan altın tunç olur (Veysel, 2018: 65).

Şeklindeki dizede kıymetli şeylerin yerli yerinde kullanılmaması sonucunda o şeyin kıymetinin azaltacağı;

Tembellere hazır sofraya kurulmaz (Veysel, 2018: 194).

Dizesiyle de tembellerin çalışmaya sevk edilmesinin gerektiği ve tembelliğin iyi bir vasıf olmadığı veciz bir şekilde ifade edilmiştir.

İrsal-i mesel

Anlatımda, ünlü ediplerden sözler kullanmak; atasözü ya da vecizelere yer vermeye irsal-i mesel sanatı denir (Soysal, 2005: 51). Kullanılan bu sözler Arapça, Farsça bir atasözü ya da ünlü bir söz de olabilir (Dilçin, 1995: 464). Şiirin genel akışı içerisinde, kafiye, vezin gibi çeşitli etmenlere bağlı olarak sözde değişiklikler yapılabilir (Tok, 2011: 97). Âşık Veysel'in şiirlerinde 33 adet irsal-i mesel sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 229) Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı irsal-i mesel örnekleri şöyledir:

Bu dünya fanidir konar göçerler (Veysel, 2018: 33).

Dizesinde, dünyanın sürekli bir değişim hâlinde olduğunu ve ölümün kaçınılmazlığını anlatan “*Gelen geçer, konan göçer*” (Aksoy, 1988: 285) şeklindeki atasözüne;

Hiçbir zaman **gül dikensiz olamaz** (Veysel, 2018: 42).

Şeklindeki dizede, güzel olan şeyde hoş gitmeyen bir yön olacağını anlatan “*Dikensiz gül olmaz. (Gül dikensiz olmaz.)*” (Aksoy, 1988: 241) atasözüne;

Taşma su ile değirmen dönmez (Veysel, 2018: 52).

Dizesinde, kişinin gayreti olmadan dış destekle sürekli olarak işlerinin yürümeyeceğini anlatan “*Dökme/ taşıma su ile değirmen dönmez.*” (Aksoy, 1988: 249) atasözüne;

Mürşit ilimdir bilmeli

Bu ses Ata'nın sesidir (Veysel, 2018: 189).

Dizelerinde, Atatürk'ün 1920 senesindeki konuşmasında: “*Dünyada her şey için maddiyat ve maneviyat için ve muvaffakiyet için en hakiki mürşit bilimdir; fendir.*” (Kayadibi, 2006) şeklindeki ilmin öneme dikkat çeken özdeyişine;

Huylu huyun terk etmesi güç demiş (Kaya, 2004: 290).

Dizesinde, kişinin huyunu değiştirmesinin çok zor olduğunu anlatan “*Huylu huy undan vazgeçmez.*” (Aksoy, 1988: 317) atasözüne yer verilerek irsal-i mesel sanatı yapılmıştır.

İstifham

Bahsedilen konuya daha fazla dikkat çekmek, duygu ve heyecanların daha açık, şiddetli ve heyecanlı biçimde ortaya konulması amacıyla çeşitli sorular sorularak

yapılan istifham sanatında (Soysal, 2005: 59; Külekçi, 2005: 109). Âşık Veysel'in şiirlerinde 175 adet istifham sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 235) Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı istifham örnekleri şöyledir:

Açar solar türlü çiçek

Kimler gülmüş kim gülecek (Veysel, 2018: 14).

Dizelerinde, hayatın genel seyri içerisinde kimin mutlu olacağını bilmezliği durumunun, âşık tarafından soru şeklinde muhakeme edilmesi;

Veysel neden aklın ermez

Uzun kısa dilin durmaz (Veysel, 2018: 22).

Dizelerinde âşığın kişisel tefekkür aleminde cevabını bulunamayan konular olmasının soru formunda sorgulanması;

Bir derd ehli bulsam derdim söylesem

İy'olmaz derdlerim halim n'olacak (Veysel, 2018: 35).

Dizelerinde zor şartlar altındaki çaresizlik ve belirsizlik hâlinin soru soruyormuşçasına ifade edilmesi,

Yalvarsam kadere yardım etmez mi

Yeter bu çektiğim derdim yetmez mi

Nice kara günler gördüm gitmez mi

Bir fark yoktur yazım ile kıyım (Veysel, 2018: 45).

Dörtlüğünde âşığın kişisel hayatını kaplayan zorluk ve öngörülmez durumların art arda soru şeklindeki ifade edilmesi;

Deli gönül ne gezersin

Geze geze yorulman mı

Ne kazandın bu sevdadan

Vazgeç desem darılman mı (Veysel, 2018: 55).

Şeklindeki dörtlükte de âşığın kendi iç dünyasında yaşadığı hesaplaşmada, gönlüne/his dünyasına verdiği mesajların soru yoluyla ifade edilmesiyle istifham sanatı yapılmıştır.

Kat

Kat, sözün etkisini artırmak ve sonucu okurun canlandırıp değerlendirmesine bırakmak gayesiyle mısra veya cümleyi kesme sanatıdır (Soysal, 2005: 63). Sözün kendiliğinden anlaşılabileceği bazı durumlarda sükutun söylemekten tesirli olacağı yerde muhatabın muhayyilesini harekete geçirmek amacıyla başvuru bir söz sanatıdır (Dilçin, 1995: 459; Coşkun, 2007: 210). Âşık Veysel'in şiirlerinde 6 adet kat sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 248) Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı kat örnekleri şöyledir:

Nice zehir içtim dost eli ile

Kafa çatlak gözü perdeli ile

Kırk üç yıl eğlendim bir deli ile

Tükenmez derdim var sanma bu kadar (Veysel, 2018: 53).

Dörtlüğünde âşığın nice dertleri olduğu belirtilmiş; ancak bunların hepsi anlatılmadan konunun kesildiği görülmektedir.

Uzatma Veysel bu sözü

Dayanmaz erkesin özü

Koruyalım yurdumuzu

Dost değil düşman ağladı (Veysel, 2018: 174).

Atatürk'ün vefatının anlatıldığı yukarıdaki dörtlükte âşığın anlatacağı çok husus olduğu fakat bu kadarla anlatımın kesildiği anlaşılmaktadır.

Çok şükür Allah'a hasta değilim
Haber dağıtamam posta değilim
Yalan söz yapamam usta değilim

Yeter Veysel uzatma sus demiş (Kaya, 2004: 290).

Dörtlüğünde de anlatımın âşık tarafından kesildiği görülmektedir.

Leff ü neşr

Leff ü neşr, iki veya daha fazla sözcük yahut yargının söylenmesinin ardından bunlarla aralarında ilgi olan ifadelerin sıralanmasıdır (Saraç, 2007: 179). Genellikle birinci dizede en az iki ifade söylenip ileriki dizede bunlarla ilgili benzerlik ve karşılıklar verilmektedir. (Macit; Soldan, 2013: 76). Çoğunlukla mazmunlarla yapıldığından teşbih ve istiare sanatlarıyla yakından ilgilidir (Dilçin, 1995: 437). Âşık Veysel'in şiirlerinde 135 adet leff ü neşr sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 249) Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı leff ü neşr örnekleri şöyledir:

Zahir batın her irenkten görünür

Gâhi **doğar** amma gâhi **dulunur** (Veysel, 2018: 25).

Dizelerinde ilk olarak "görünür olan" manasındaki "zahir" ile "gizli olan" manasındaki "batın" kelimeleri kullanılmış sonrasında, ortaya çıkmak manasında "doğmak", gözden kaybolmak manasında "dulunmak" kelimeleri;

Gülü yetiştirir **dikenli çalı**

Arı her **çiçekten** yapıyor **balı** (Veysel, 2018: 42).

Dizelerinde ilk olarak "gül" ile "dikenli çalı" kelimeleri kullanılmış devamında da "dikenli çalı" ile uyumlu olarak "arı", "gül" ile uyumlu olarak da "çiçek/balı" kelimeleri;

Aldanma **cahilin kuru lafına**

Kültürsüz insanın külü **yalandır** (Veysel, 2018: 61).

Şeklindeki dizelerden ilkinde "cahil" ile "kuru laf" ifadelerine yer verilirken sonrasında "cahil" kelimesiyle uyumlu olarak "kültürsüz insan", "kuru laf" ifadesiyle ile uyumlu olarak da "yalan" kelimeleri;

Hakikat de hep **hayaldir**

Hayat filime misaldir (Veysel, 2018: 80).

Dizelerinin ilkinde "hakikat" ve "hayal" kelimeleri, devamında ise "hakikat" kelimesiyle uyumlu olarak "hayat", "hayal" kelimesi ile uyumlu olarak da -manasında kurgusal ve hayal barındıran- "film" kelimesi;

Bilemedim **gece** ile **gündüzü**

Seçemedim **güneş** ile **yıldızı** (Veysel, 2018: 105).

Yukarıdaki dizelerden ilkinde "gece" ile "gündüz" kelimeleri kullanılırken sonraki dizede gündüzün alameti olan "güneş" ve gecenin alameti olan "yıldız" kelimeleri;

Mes çariktır **çarık** mestir

Yürürlerse aynı sestir

Veysel söyler bir nefestir

Gah **içerde** gah **dışarda** (Veysel, 2018: 202).

Şeklindeki dörtlüğün ilk dizesinde "mes" ve "çarık" sözcükleri; dördüncü dizede ise bu eşyaların kullanıldığı mekanlarla mantıksal bir bağ içeren "iç" ve "dış" kelimeleri kullanılarak leff ü neşr sanatı tesis edilmiştir.

Mübalağa

Anlatımda durumu olduğundan fazla ya da az göstererek yapılan sanatlı söyleyişe mübalağa denir.; Tebliğ, iğrak ve gulûv olmak üzere üç çeşit mübalağa vardır. Tebliğ, âdeten ve aklen mümkün olan; iğrak, âdeten muhal aklen mümkün olan; gulûv: âdeten ve aklen muhal olan mübalağadır. Veysel'in şiirlerinde 125 adet mübalağa sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 271). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı mübalağa örnekleri şöyledir:

Derdimi söylesem derin dereye

Doldurur dereyi düz olur gider (Veysel, 2018: 38).

Dizelerinde dertlerin çokluğu ifade edilirken bu dertlerin âşikâr edilmesiyle dereyi doldurarak dereyi bir kara parçasına çevirebilecek kadar çok olduğu şeklinde mübalağa edilmiştir.

Bir kısmı muhtaçtır acı soğana

Bir kısmını zengin etmiş yan yana (Veysel, 2018: 47).

Şeklindeki dizelerde fakirliğin şiddeti anlatılırken çok yoksul olmayı ifade eden "soğana muhtaç olma" deyimi daha da derecelendirilmiş ve "acı" sıfatıyla desteklenerek mübalağa edilmiştir.

Zaman bir saniye yıl yetmiş yedi

Kahpe felek hiç yüzüme gülmedi (Veysel, 2018: 53).

Zamanın çok hızlı geçtiğinin anlatıldığı yukarıdaki dizelerde, yetmiş yedi yıllık bir zamana tekabül eden bir ömrün adeta bir saniye hükmünde olduğu söylenerek mübalağa yapılmıştır.

Güzelliğin on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa (Veysel, 2018: 82).

Şeklindeki âşkın güzellikten bağımsız olduğu vurgusu yapılan dizelerde, "güzelliğin on para etmemesi" ifadesinde on para denilerek çok değersiz olma durumu abartılı biçimde anlatılmış.

Emsalin dünyada azdır bulunmaz

Firdevs i âlâda eşlerin güzel (Veysel, 2018: 96).

Dizelerinde de sevgilinin çok güzel olduğu anlatılırken bu güzelliğin ancak firdevs i âlâ sakinlerinde olduğu şeklinde ifade edilerek mübalağa sanatı yapılmıştır.

Nida

Nida, şairin çok heyecanlanması ve duygulanmasını sağlayan durumlar karşısında "ey, bre, hey..." gibi ünlemlerle seslenmesidir. Bazı durumlarda ünlem kullanmadan da nida sanatı yapılabilir (Soysal, 2005: 73). Âşık Veysel'in şiirlerinde 34 adet nida sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 285). Âşık Veysel'in şiirlerinde:

Eyvah balı tuza katmış (Veysel, 2018: 29).

Ey beni bu derde giriftar eden (Veysel, 2018: 93).

Ah senin elinden çektiğim çile (Veysel, 2018: 132).

Aman kardeş çok üşüdüm (Veysel, 2018: 202).

Şeklindeki ünlemlerle kurulmuş nida sanatı örneklerinin yanında ünlem kelimesi kullanılmadan tesis edilmiş nida sanatı örnekleri de mevcuttur. Söz konusu örneklerden bazıları şunlardır:

Kulak ver sözüme **dinle vatandaş** (Veysel, 2018: 62).

Selam saygı hepinize

Gelmez yola gidiyorum (Veysel, 2018: 237).

Eşim dostum yavrularım

İşte benim sonbaharım (Veysel, 2018: 237).

Rücû

Rücû, bir duygu veya fikri daha güçlü anlatmak maksadıyla, söylenen sözden caymış gibi davranma sanatıdır (Soysal 2005: 77). Bu sanat zihne hitap etmesiyle şiirin tesirini artırır (Saraç, 2007: 188). Âşık Veysel'in şiirlerinde 5 adet rücû sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2024: 288). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı rücû örnekleri şöyledir:

Bu dünyada iki şeyden tacizim

Biri seldir birin demem azizim

Doğrusun söylersem dokunur sözüm

İnsanı öldürür dirliksiz avrat (Veysel, 2018: 149).

Şeklindeki dörtlükte âşığın muzdarip olduğu iki konunun varlığı ifade edildikten sonra bunlardan bir tanesi söylenmiş diğeri söylenmeyip rücû edilmiştir.

Doğru yola adım attım

Bir gerçeğin elin tuttum

Kini kibiri kapattım

Vicdanımdı ben değilim (Kaya, 2004: 205).

Dörtlüğünde âşık kendisi için iftihar sebebi olan çeşitli durum ve eylemlerden bahsettikten sonra nefis ve benliğini aradan çekerek bahsi geçenleri kendisinin değil vicdanının yaptığıı belirtmiş ve ilk söylediklerinden rücû etmiştir.

Tecahül-i arif

Şairin bildiği bir durum karşısında o durumu bilmezlikten gelmesi şeklinde olan tecahülûarif (Soysal, 2005: 86) hiç bilmemek ya da bildiğini saklamak değil, bilinenin türlü sebeplerle, dolaylı yollardan anlatılmasıdır (Dilçin, 1995: 441). Âşık Veysel'in şiirlerinde 72 adet tecahülûarif sanatı kullanıldığı görülmüştür (Furan, 2004: 289). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı tecahülûarif örnekleri şöyledir:

Evli misin ergen misin

Eşin yoktur bir sen misin

Çarkı sema nur sen misin

Bu balkın nur da senin (Veysel, 2018: 22).

Dörtlüğünde -âşık tarafından çok iyi bilindiği halde- "yaratıcının evli ya da ergen olmadığı, eşsiz ve bir olup kaderin sahibi olduğu" konularının şathiyevari bir üslup kullanılarak bilmezden gelinmesi;

Beni hor görme kardeşim

Sen altınsın ben tunç muyum

Aynı vardan var olmuşuz

Sen gümüşsün ben sac mıyım (Veysel, 2018: 41).

İnsanlar arasındaki bölünmüşlük ve ayrılıkları izale etmeye yönelik bir mesajı olan bu dörtlükte âşık -insan olmaktan kaynaklanan- kendi kıymetinin farkında olduğu halde, bu durumun bilmezden gelinmesi;

Şehvetle aşkıtır kıza geline

Arı olan tuz katar mı balına

İbrişimden nazik ipek teline

Takarlar çeşitli yalan aşıklar (Veysel, 2018: 101).

Şeklindeki dörtlükte çalışkan ve dürüst olanların işlerini iyi yaptığının bilindiği halde bilmezden gelinmesi;

Destekle fakiri okut yetimi

Bu hayırlar dinimizce kötü mü (Veysel, 2018: 166).

Dizelerinde fakiri okutmanın İslam dinine göre iyi bir davranış olduğunun bilmezden gelinmesi tecahülûarif sanatıdır.

Tedric

Tedric, anlatılacak şeyleri dereceli olarak yükselterek ya da indirerek sıralı şekilde, bir düzen içinde ifade etme sanatıdır (Soysal, 2005: 88; Tok, 2011: 249). Âşık Veysel'in şiirlerinde 28 adet tedric sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 296). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı tedric örnekleri şöyledir:

Maziye karışmış yıllar da ay da

Geçmiş konuşmak getirmez fayda (Veysel, 2018: 62).

Dizelerinde mâzi, yıl ve ay olarak genelden özele doğru bir sıralama görülmektedir.

İrmak çaylardan var olur

Bir bir içinde sır olur

Denizde cümle bir olur

Halkın evi Hakkın evi (Veysel, 2018: 191).

Dörtlüğünde çaydan ırmak, ırmaktan deniz olması özelden genele bir mantıksal sırayla derecelendirilmiş.

Veysel **kocadım, genceldim.**

Bu **Dünya' ya yeni geldim.**

Çok sağ olasin, memnun kaldım

Nüzhet Çubukçu Çubukçu (Kaya, 2004: 293).

Şeklinde, âşığın kendisine protez diş takılması sonrası yaşadığı memnuniyeti anlattığı dörtlükte, âşık kendisini daha genç hissettiğini ifade ederken zamanı ters istikamette işleterek; kocamak, gencelmek ve dünyaya gelmek/doğmak biçiminde bir kullanımla tedric sanatı yapmıştır.

Tekrir

Sözün tesirini artırmak amacıyla bir veya daha fazla kelimenin sıkça tekrarlanması sanatı (Soysal, 2005: 91) olan tekrir sanatı şiirde müzikaliteyi tesis etmede önemli bir işleve sahiptir. Âşık Veysel'in şiirlerinde 609 adet tekrir sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 300). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı tekrir örnekleri şöyledir:

Bir **derd** ehli bulsam **derdim** söylesem

İy'olmaz **derd**lerim halim n'olacak

Hekimler **derdime** derman bulamaz

Bir değil beş **değil derd** kucak kucak (Veysel, 2018: 35)

Şeklindeki dörtlükte "dert" kelimesi tekrar edilerek dert duygusu muhatabı kuşatacak şekilde vurgulanmış;

Dalgın dalgın seyreyledim alemi

İrenkler **ne** çiçekler **ne** koku **ne**

Bir arama yaptım kendi kafamı

Görünen ne gösteren **ne görgü ne** (Veysel, 2018: 36)

Şeklindeki dörtlükte yinelenen soru bildiren "ne" kelimesiyle, âşığın tefekkür dünyasında alemi sorgularken yaşadığı girift zihinsel süreç daha güçlü biçimde yansıtılmış;

Gülmedim dünyada **gülenler gülsün** (Veysel, 2018: 45)

Dizesinde "gül-" fiili tekrar edilerek mutluluk ve mutsuzluk durumları güçlü şekilde vurgulanmış;

Koyun **verdi** kuzu **verdi** süt **verdi**

Yemek **verdi** ekmek **verdi** et **verdi**

Kazma ile döğmeyince kıt **verdi**

Benim sâdik yârim kara topraktır (Veysel, 2018: 128)

Dörtlüğünde yinelenen “verdi” kelimesiyle toprağın ne denli cömert olduğu vurgulanmıştır.

Vatan **ağlar** millet **ağlar** yıl **ağlar**

Deniz **ağlar** yolcu **ağlar** yol **ağlar**

Veysel **ağlar** sohbet **ağlar** dil **ağlar**

Tarihte bir büyük yara da kaldı (Veysel, 2018: 195)

Dörtlüğünde de Atatürk’ün vefatından sonra oluşan hüzünlü hava “ağlar” kelimesinin tekrar edilmesiyle daha belirgin olacak şekilde ifade edilmiştir.

Telmih

Manzum veya mensur anlatımda, önemli tarihî bir olay, durum, efsane, ünlü bir fıkra veya hikâye yahut alışılmış benimsenmiş bir âdeti işaret etme sanatı (Soysal, 2005: 92) olan telmih sanatında anımsatılan durum uzun uzadıya açıklanmaz, bir iki sözcükle anımsatılır (Dilçin, 1995: 461). Âşık Veysel’in şiirlerinde 249 adet telmih sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 399). Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan bazı telmih örnekleri şöyledir:

Ferhat Şirin için kestiği taşlar

Benim senin için döktüğüm yaşlar (Veysel, 2018: 95).

Şeklindeki dizelerde “*Hüsrev ü Şirin*” olarak da bilinen Ferhat ile Şirin arasındaki aşkı konu edinen anlatı (Alptekin, 2021: 268);

Gördüğü Her gördüğü **Leyla** olsa

Kayıs Mecnun olamazdı (Veysel, 2018: 97).

Dizelerinde, asıl ismi Kays olan Mecnûn’un Leylâ ile aşkını konu edinen ve Fuzulî’nin Leylâ ile Mecnun mesnevisinden Türk halk edebiyatına giren anlatı (Alptekin, 2021: 274).

Veysel’in derdini yazmışlar baştan

Beni yakıp sen kızınma ataşta (Veysel, 2018: 132).

Şeklindeki dizelerde “kızınma ataşta” denilerek cehennem;

Her neye bakarsam sen varsın orda (Veysel, 2018: 24).

Dizesinde En’âm suresinin 103. ayeti²;

Bin bir ismin bir cismin var

Oğlun kızın ne hismin var (Veysel, 2018: 22).

Dizelerinde İhlâs suresinin 3. ayeti³;

Şu âlemi yaratan bir

Odur külli şeye kâdir (Veysel, 2018: 58).

Dizelerinde Mülk suresinin 1. ayeti⁴;

Nuru ile bu âlemi kapladı (Veysel, 2018: 25).

Dizesinde Nur suresinin 35. ayeti⁵ telmih edilmiştir.

Tenasüp

Aralarında karşılıklı ilişkisi olmayan anlamca ilgili olan kelimelerin sıralama amacı güdülmeyen bir mısra veya beyitte bir arada kullanılması (Dilçin, 1995; Sosyal, 2005: 94) olan tenasübün anlatının kavram alanını belirginleştirmek, metnin ana fikrini/duygusunu belirlemek, yazarın iç dünyası ve üslûbu hakkında bilgi vermek gibi önemli yönleri vardır (Saraç, 2007: 160). Âşık Veysel’in şiirlerinde 778 adet tenasüp sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 444). Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan bazı tenasüp örnekleri şöyledir:

El vurma **yarama** yaklaşma kardaş

Derdimi söylesem tükenmez baş baş

İçimde **yanıyor** tütünsüz **ateş**

Ceset **soba** gibi kalbim bir **ocak** (Veysel, 2018: 35).

Dörtlüğünde “yara, dert, yanmak, ateş, soba, ocak” kelimeleri;

Ey beni bu derde giriftar eden

Eski **muhabbeti** kaldırdın neden

Gönül ister kavuşmayı ölmeden

Gül olmasa **bülbül** ah u zar etmez (Veysel, 2018: 86).

Dörtlüğünde “muhabbet, gönül, gül, bülbül” kelimeleri;

Her **güzel** de **eda** ile salınmaz

Huri misin **melek** misin bilinmez (Veysel, 2018: 96).

Şeklindeki dörtlükte “güzel, eda, huri, melek” kelimeleri;

Kavuşmayı zorlaştıran **engel** var

İçerimde **ateş** dolu **mangal** var

Beni çeken cazibeli çengel var

Sevgi **ızdırabı** bir eğlencedir (Veysel, 2018: 115).

Şeklindeki dörtlükte “engel, ateş, mangal, ıstırap” kelimeleri;

Cahil ile sohbet etmek zor olur

Kulağı **sağırdır** gözü **kör** olur

Her sözünde **kavga niza** var olur

Cahiller **dikenli çalı** sayılır (Veysel, 2018: 208).

Dörtlüğünde “cahil, sağır, kör, kavga, niza, diken, çalı” kelimeleri arasındaki uyumla tenasüp sanatı meydana getirmiştir.

Tevriye ve İham

İki veya daha fazla anlamı olan kelime ya öbeğin anlatımda uzak anlamının kastedilmesi olan tevriye sanatında (Dilçin, 1995: 427) lafzın uzak anlamı işaret edilirken lafzın ilk anlamı görmezden gelinir. Tevriyeye çok benzer ve zaman zaman aynı olarak kabul edilen diğer bir sanat da iham sanatıdır. Şüphelendirme, vehim yaşatma manalarını taşıyan “iham” kelimesi söz sanatı olarak; ikiden fazla anlama sahip olan kelime ya da kelime öbeğinin tüm anlamlarının söz içinde kastedilmesidir. Tevriyede uzak anlam, ihamda ise, uzak ve yakın, her iki anlam da geçerlidir (Külekçi, 2005: 95; Tok, 2011: 300).

İham sanatının zaman zaman tevriye sanatıyla içine dahil edildiği dikkate alınarak uzak anlam yakın anlam karışıklığı oluşturmamak maksadıyla, iham ve tevriye bu çalışma kapsamında tek başlık altında incelenmiştir. Âşık Veysel’in şiirlerinde 56 adet tevriye/iham sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 544). Makale de yer verilecek olan bazı tevriye/iham kullanımları dörtlük içinde kalın puntoyla belirtilmiş, ayrıca ilgili kısımların altında birinci ve ikinci anlamlar kısaca belirtilmiştir. Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan bazı tevriye/iham sanatı örnekleri şöyledir:

Sana uzanan **el** oldum

Gâhi uslu gâh del’oldum (Veysel, 2018: 21).

² En’âm/103: “Gözler O’nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder...” (Altuntaş & Şahin, 2011: 153).

³ İhlâs/3: “O’ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).” (Altuntaş & Şahin, 2011: 704).

⁴ Mülk/1: “Hükümler elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.” (Altuntaş & Şahin, 2011: 633).

⁵ Nur/35: “Allah, göklerin ve yerin nurudur...” (Altuntaş & Şahin, 2011:388)

El:

1. Uzuvar olan el
2. Yabancı

Benim ile gezdin **beni arattın**

Beraber otururp beraber yattın (Veysel, 2018: 26).

Beni arattın:

1. Bana seni arattın
  2. Bana beni/kendimi/özümü arattın
- Kalmamış dünyada ehli kanaat

İnsanlar içinde çok fesat gördüm (Veysel, 2018: 34).

İnsanlar içinde:

1. Toplumun içinde
2. İnsanın/bireyin kendi içinde

Hava alırım:

1. Havayı teneffüs etmek.
2. Hiçbir şey elde edememek.

Dünya dolsa şarkıyınan

Türk'üz **türkü çığırırız** (Veysel, 2018: 164).

Türkü çığırırız:

1. Türk milletine mensup olan kişiyi çağırırız
2. Türkü söyleriz

Veysel söyler ama duyulmaz sesi

Doğru diyene diyorlar asi

Böyle değildi şu demokrasi

Tahkikat yok, hürriyet var bu yolda (Kaya, 2004: 100).

Tahkikat:

1. Haksız soruşturmalar
2. Demokrat Parti'nin 1960 Nisan ayında kurduğu bir komisyon (Karpaz, 2017: 189).

Tezat

Aralarında anlam bakımından zıtlık/karşıtlık ilişkisi olan kelimelerin, bir ibare, mısra veya beyitte beraber kullanılmasına tezat sanatı denir (Soysal, 2005: 110; Saraç, 2007: 163). Âşık Veysel'in şiirlerinde 241 adet tezat sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 554). Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı tezat örnekleri şöyledir:

Veysel der çıkayım bir yüce dağa

Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa

Zaman gelir tenim düşer toprağa

Karışır toprağa toz olur gider (Veysel, 2018: 37).

Şeklindeki dörtlükte "yüce dağa çıkmak" ve "tenin toprağa düşmesi" ifadeleri arasında;

Veysel **ağlar** ama **gönlü ferah**tır

Yar sana ilayık bir nesnem yoktur (Veysel, 2018: 40).

Dizelerinde "ağlamak" ile "ferah olmak" ifadeleri arasında;

Ortadan kalkardı günah musibet

Âşikâr olurdu hak ve hakikat (Veysel, 2018: 63).

Şeklindeki dizelerde "ortadan kalkmak" ve "âşikâr olmak" durumları arasında;

Ağlar Veysel **çıkamaz** sesi

Gine **coştı** gam deryası (Veysel, 2018: 118).

Dizelerinde "sesi çıkmamak" ile "coşmak" hâlleri arasında;

Öğlen sonu kara haber yayıldı

İnsanlar ağladı hayvanlar güldü (Veysel, 2018: 198).

Dizelerinde "insanların ağlaması" ve "hayvanların gülmesi" ifadeleri arasındaki karşıt anlam ilişkisi tezat sanatını doğurmuştur.

Âşık Veysel Şiirinde Lafza Bağlı Söz Sanatları

Sözcüklerin anlamları nazara alınmadan; sözcüklerin yapısına, söylenişine veya yazımına dayanan sanatları, lafza bağlı söz sanatları olarak adlandırılır (Dilçin, 1995: 467).

İncelenen 170 adet Âşık Veysel şiirinde lafza bağlı söz sanatlarının tüm sanatlar içinde %9'luk orana sahip olduğu; 357 adet cinas, 50 adet istikak, 19 adet akis, 13 adet iade sanatı olmak üzere, bu dört çeşit söz sanatına ait, toplamda 439 adet mecaza bağlı söz sanatı kullanıldığı; söz sanatı içinde %81 oranıyla cinas sanatının baskın olduğu; 6 adeti tam cinas 351 adeti yarı cinas olmak üzere 357 adetlik cinas kullanımının sözlü icra yapan Âşık Veysel'in icrasını kuvvetlendirmek isteğinin göstergesi olduğu bilgilerine yer verilmiştir. (Furan, 2024: 650-651).

Bu bölümde Âşık Veysel şiirlerinde yer alan lafza bağlı söz sanatları: akis, aliterasyon-asonans, cinas, iade ve istikak sanatı kullanımları arasından seçilen bazı örnekler gösterilmiştir.

Akis

Dize veya cümlede anlamlı parçayı ters yüz ederek aynı anlamda bir sıra oluşturulması akis sanatı olarak isimlendirilir (Dilçin, 1995: 493). Mısranın bir bölümünün aynadan yansıyormuşçasına sözcüklerin ters istikamette akarak sonlanmasına benzer bir şekilde kendini gösteren akis sanatı (Furan, 2024: 29) sözcüklerin tam sırasına göre yapılabildiği gibi birtakım ekleme çıkarma yahut sıralama değişiklikleriyle de yapılabilmektedir. Akis sanatı, mantık ilminin belagat üzerindeki tesirini doğrudan gösteren sanatlardandır (Saraç, 2007: 267). Âşık Veysel'in şiirlerinde 19 adet akis sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 587) Aşağıdaki akis örneklerinde aksin ilk kısımları, kalın puntolu olarak aksin ikinci kısımları ise kalın puntolu ve eğik olarak belirginleştirilip gösterilmiştir. Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı akis örnekleri şöyledir:

Diye bilmez bilen demez bir ferde (Veysel, 2018: 25).

Veysel yardan yar Veysel'den seçilmez (Veysel, 2018: 117).

Ne el bize ne biz ele karışak (Veysel, 2018: 120).

Allah kula yakın kul da Allah'a (Veysel, 2018: 128).

Mes çariktır çarık mestir (Veysel, 2018: 202).

Derya bende ben deryada birleştik (Veysel, 2018: 231).

Aliterasyon ve Asonans

Beyit ya da mısra da aynı ses veya hecenin manayı da etkileyen bir uyum oluşturacak biçimde yinelenmesi sanatı olan aliterasyon/asonans; bu özelliğiyle tekrar sanatının bir türü olarak da görülmüştür. Ünsüz harf tekrarı olan aliterasyon ile ünlü harf tekrarı olan asonans şiirin ahenk unsurları arasında bulunur (Soysal, 2005: 33). Aşağıdaki örneklerde tekrar edilen sesler dörtlük içinde kalın puntolu biçimde belirtilmiş, bu seslerin kullanım adetleri dörtlük altlarında parantez içinde gösterilmiştir. Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı aliterasyon/asonans örnekleri şöyledir:

Her millete birer yüzden göründün
Kendini sakladın sardın sarındın
Bu dünyayı sen yarattın girindin
Her nesnede gösterirsin nakşını (Veysel, 2018: 26).
(N:18)

Bir derd ehli bulsam derdim söylesem
İy'olmaz derdlerim halim n'olacak
Hekimler derdime derman bulamaz
Bir değil beş değil derd kucak kucak (Veysel, 2018: 35).
(D:13; L:11)

Başımdan geçeni bir bir anlattım
Ne yanlış söyledim ne yalan kattım
Veysel der alana mücevher sattım
Alan alır almayana ac'olur (Veysel, 2018: 65).
(A:20)

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa (Veysel, 2018: 82).
(K:9)

Geçti güzelliğin çağı
Gölköy'e kurdum otağı
Güz geldi döktü yaprağı
Dalım beni beğenmedi (Veysel, 2018: 226).
(E:8; Ğ:6; G:4)

Cinas

Tecnis olarak da bilinen cinas sanatı, söyleniş ve yazılışları aynı ya da birbirine çok yakın olan anlamları birbirinden farklı iki veya daha fazla kelime yahut kelime grubunun beraber kullanılmasıdır (Soysal, 2005: 35; Külekçi, 2005: 224). Dilin ses varlığıyla alakalı olan cinas sanatı, ses tekrarını en iyi sağlayıp hissettiren söz sanatı olduğundan halk edebiyatın da ilgi görmüştür (Saraç, 2007: 248).

Cinas sanatı, bu çalışma kapsamında, tam cinas (cinas-ı tât) ve yarı cinası (cinas-ı gayr-ı tât) biçiminde ele alınmıştır. Tam cinasta; harflerin yazılışı, sırası, sayısı ve okunuş aynılığı olmak üzere dört ana nitelik varken yarı cinasta ise mezkûr dört özellikten biri eksik olmaktadır (Kocakaplan, 1998: 29-47).

Cinaslı sözcüklerin kafiye oluşturması hâlinde, belagatle ilgili eserlerde böyle bir kafiye çeşidine yer verilmemesine karşın, "cinaslı kafiye" olarak tabir edilen bir durumla karşılaşılır (Saraç, 2007: 248). Anlaşıldığı üzere cinaslı kafiye, cinas sanatı içinde bir alanı kaplamaktadır, buna karşın cinas sanatının kafiye olmak zorunluluğu bulunmamaktadır (Furan, 2024: 30).

Âşık Veysel'in şiirlerinde tam cinas (cinas-ı tât) ve yarı cinası (cinas-ı gayr-ı tât) kapsayacak şekilde toplamda 357 adet cinas kullanımı tespit edilmiştir (Furan, 2024: 597). Aşağıdaki cinas sanatı örneklerinde cinası oluşturan kısımlar kalın puntolu olarak gösterilmiş; ayrıca tam cinaslarda cinası oluşturan unsurların anlamları da ilgili dize sonunda ayrıç içinde belirtilmiştir Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı cinas örnekleri şöyledir:

Neler yaptı bana kader
Uyansana kara bahtım (Kötü talih)
Yel değdikçe erir gider
Karşı dağda kara bahtım (Kara batmak) (Veysel, 2018: 44)
Dörtlülüğü ve
Seher vakti cümle kuşlar ötüşür

Bülbülün feryadı yar uyandırır (Sevgili uyanan, edilgin kişi)
Şafak söküp tan yerleri ışıken
Sevdayı gönlümde yar uyandırır (Sevgili uyandıran, etkin kişi) (Veysel, 2018: 87)

Dörtlülüğü ile
Ovalar bizimdir dağ bizim dağlar (Yüzey şekli)
Ağlatma Veysel'i gel gözüm dağlar
Dağlarsa sinemi gurbetlik dağlar (Kızgın demirle yakmak)

Sevgilimden ayrı düşeli dağlar (Veysel, 2018: 145).
Şeklindeki dörtlükte tam cinas kullanımı görülürken aşağıdaki dizelerde de yarı cinas kullanımı söz konusudur:

Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer (Veysel, 2018: 14).
Ademi sürdün bakmadın
Şeytanı niçin yakmadın (Veysel, 2018: 23).
Gül Sevgi muhabbetsin dilde kelamsın
Merhabasın dosttan gelen selamsın (Veysel, 2018: 24).

İade

Bir dizenin nihayetindeki kelime ya da öbeğin müteakip dizenin başlangıcını teşkil etmesi şeklindeki iade sanatı, bir beytin son kelimesinin bir sonraki beytin ilk dizesinin ilk kelimesi olarak yinelenmesi olarak da bilinir (Soysal, 2005: 45; Saraç, 2007: 263). Âşık Veysel'in şiirlerinde 13 adet iade sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 542) Makale de yer verilecek olan bazı iade sanatı kullanımlarda iade sanatı olan yerler kalın puntuyla gösterilmiştir. Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı iade örnekleri şöyledir

Okuldadır dirlik birlik
Birlik yurdun ihyasıdır (Veysel, 2018: 189).
Yavrumu sağ salim ver hastahane
Hastahane büyük nimet Sivas'ta (Veysel, 2018: 196).
Baltay'aldın sapın nittin
Nittin baltayı baltayı (Veysel, 2018: 201).

İstikak

Aynı kökten gelen sözcüklerin bir cümle ya da beyitte bir arada kullanılması olan istikak sanatı, kimi kaynaklarda yalnızca Arapça veya Farsça sözcüklerle temsil edilse de Türkçe sözcüklerle de istikak yapılmaktadır (Tok, 2011: 136). Hikmet ve hükümet gibi aynı kökten olmasa da ses benzerliği sebebiyle aynı kökten türemiş oldukları izlenimini veren bazı sözcüklerinde bir arada kullanılması da istikak sanatı dahilindedir (Soysal, 2005: 60-61). Âşık Veysel'in şiirlerinde 50 adet istikak sanatı kullanıldığı görülmüştür. (Furan, 2004: 644) Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan bazı istikak örnekleri şöyledir

Veysel'i söyletir bir büyük kuvvet
Söyleyen ne söyleten ne Tanrı ne (Veysel, 2018: 36).
Dizelerinde "söyle-" fiilinden türetilmiş kelimeler;
Görünen ne gösteren ne görgü ne (Veysel, 2018: 36).
Dizelerinde "gör -" fiilinden türetilmiş kelimeler;
Gülmedim dünyada gülenler gülsün (Veysel, 2018: 45).
Dizelerinde "gül -" fiilinden türetilmiş kelimeler;
Aslım Türk'tür Elhamdullah Müslüman
Şükür amentüye etmişiz iman (Veysel, 2018: 207).
Dizelerinde "İman/Emn" kelimesinden türetilmiş kelimelerle istikak sanatı yapılmıştır.

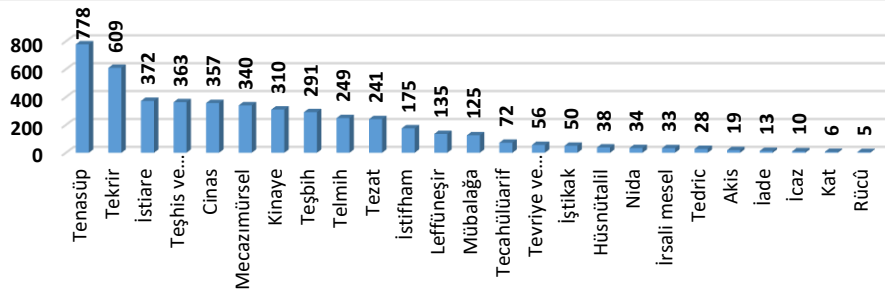
Sonuç

Âşık Veysel Şatıroğlu'nun tüm şiirlerini ihtiva ettiği kabul edilen "*Dostlar Beni Hatırlasın*" isimli eser ve bu eserde yer almadığı görülen Âşık Veysel'in bazı şiirlerinin de Doğan Kaya'nın "*Âşık Veysel*" isimli çalışmasından alınmasıyla derlenen 170 adet müstakil Âşık Veysel şiiri -956 dörtlük ve 9 beşlik- söz sanatları yönüyle incelenmiştir. Âşık Veysel'in dörtlük nazım birimine sadık kaldığının görüldüğü bu incelemede. 4709 adet söz sanatı kullanımı belirlenmiştir; bu söz sanatlarının adet bazındaki dağılımları Grafik 1'deki gibidir:

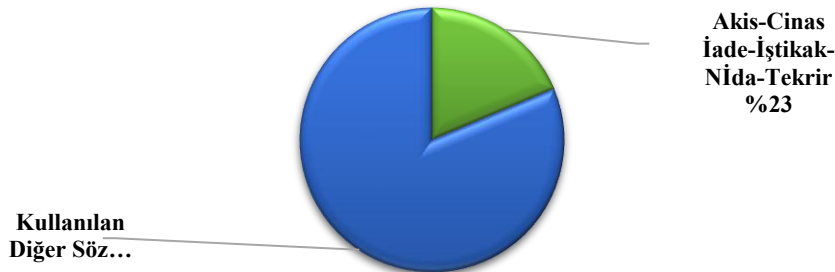
Âşık tarzı şiir, söz ve müziğin iç içe olduğu bir sahadır. Şiirde müzikalite sağlamak için faydalanan lafza bağlı söz sanatları ile -müzikaliteye olumlu etkisi olan- tekrar sanatının Âşık Veysel şiirinde 1082 kere kullanıldığı görülmektedir. Bu sayı, Veysel'in

kullandığı tüm söz sanatlarının %23'ünü teşkil etmektedir (Grafik 2). İcrasını saziyla gerçekleştirdiği göz önünde bulundurulduğunda, bu 6 söz sanatına başvuran Veysel'in icrasına yaptığı müzikal katkı daha iyi anlaşılmaktadır.

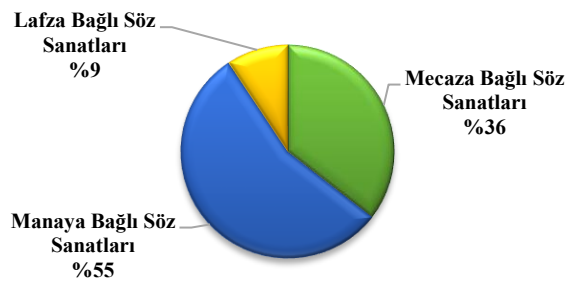
Âşık Veysel şiirlerinin mecazi anlatım yönüne bakıldığında, mecaza bağlı söz sanatlarının 1676 kez kullanıldığı, bu söz sanatlarının Veysel'in kullandığı tüm söz sanatlarının yaklaşık %36'sını oluşturduğu görülmektedir. Buradan hareketle Veysel'in şiirindeki mecazlı söyleyiş yoğunluğu dikkat çekmektedir. Söz konusu mecazlı söyleyişler âşığın geniş ölçekte bir muhayyile ve tefekkürle beslenmiş bir iç aleme sahip olduğunu gösterirken manaya bağlı söz sanatı grubunun sahip olduğu %55'lik oran, âşıktaki güçlü bir mantıksal yapının varlığını işaret etmektedir (Grafik 3).

Resim 1. Âşık Veysel Şiirlerinde Yer Alan Söz Sanatlarının Kullanım Adetleri
Figure 1. ???????????

Resim 1. Âşık Veysel Şiirlerinde Müzikaliteye Katkı Yapan Söz Sanatlarının Kullanılmış Tüm Söz Sanatlarına Oranı
Figure 1. ???????????

Resim 1. Âşık Veysel Şiirlerinde Yer Alan Tüm Söz Sanatlarının Oransal Dağılımı
Figure 1. ???????????

Kimi zaman aynı olarak da kabul edilen tecahülûarif ve istifham sanatları, 170 adet Âşık Veysel şiiri içinde, toplam 247 adet kullanılırken hüsnü ta'lil sanatı da 38 adet kullanılmıştır. Bu kullanımlar âşığın sözlerini zihinsel boyutta pekiştirmeyi önemseydiğini, muhatabının dikkatini canlı tutmaya çalışarak dinleyicisinin zihin mekanizmasını harekete geçirmeyi istediğini ifade etmektedir. Bu da âşığın zihinsel arayışlar içinde olan berrak bir hayal gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Âşık Veysel'in kullandığı telmihler âşık hakkında detaylı bilgilere ulaşma yolunda önemli veriler sunarken icaz, irsal-i mesel, sanatları da bu verilere katkı sağlamaktadır. Kullanım adeti 292 olan telmih, icaz ve irsal-i mesel sanatları; Âşık Veysel'in fikri bakımdan kendini geliştirmiş, donanımlı bir âşık olduğunu göstermektedir. Veysel'in telmihlerinden 51'inin Kur'an-ı Kerim ayeti, 1'inin de hadisi şerif telmihi olması, âşığın yetiştirdiği kültür ortamındaki tekke geleneğinden aldığı dini-tasavvufi kazanımları işaret etmektedir.

Tekke âşığı olmasa da tasavvufi yönü güçlü olan Âşık Veysel'in dingin bir ruh haline sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yüksek bir coşkuyu, zaman zaman da bir vecd durumunu aksettiren nida sanatını âşığın 34 defa kullanmış olması, Âşık Veysel'in hislerini aşırı heyecana, anlık bir coşkuya çevirme maksadı taşımadığını göstermektedir. Aynı ekseninde bir diğer durumda Veysel'in şiirlerindeki %9'luk tezat ve %30'luk tenasüp sanatı oranları arasındaki bire üçlük nispettir. Bu nispet, Veysel'in zıtlığı değil de uyumu yeğleyen bir karaktere sahip olduğunun bir diğer işareti olarak okunabilir.

Makale boyunca verilerinden yararlanılan, Âşık Veysel'in 170 adet şiirinde 27 farklı türde söz sanatının tespit edildiği, "Âşık Tarzı Şiirde Söz Sanatları Üzerine Âşık Veysel Örneğinde Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tez çalışması verilerine göre, âşık tarzı şiirin önemli söz sanatlarından lebdeğmez ve muamma sanatlarının Âşık Veysel tarafından kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Âşık Veysel şiirinde yer alan 27 çeşit söz sanatına ait 4709 adet kullanım örneği, Âşık Veysel şiirlerindeki söz sanatı çeşitliliğini açıkça göstermektedir. Belagatin önemli unsurlarından olan söz sanatları, edebî dili günlük konuşma dilinden ayıran, lisana estetik ve özgünlük katan önemli etmenlerdendir. Bu veriler istikametinde Âşık Veysel'in sanatlı, zengin bir söyleyiş kümesine ulaştığı açık olarak görülmüştür. Veysel'in şiirleri referans alınmak suretiyle âşık tarzı şiirin basit bir söyleyiş, halk konuşması seviyesinde bir örüntü olmayıp halkın kullandığı sözcüklerle inşa edilen sanatlı bir yapıya sahip olan; mecazlarla süslenmiş; icaz, irsal-i mesel telmih gibi sanatlarla düşünsel olarak güçlendirilmiş; hüsnü ta'lil, istifham, tecahülûarif gibi sanatlarla anlam derinliği artırılmış; aliterasyon-asonans, cinas, iade, istikak, nida ve tekrar sanatlarıyla müzikal yapısı pekiştirilmiş örnekleri de içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça:

- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1. Cilt*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aktaş, H. (2002). *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*. İstanbul: Söylem Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2021). *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Altuntaş, H., & Şahin, M. (2011). *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim Mealî*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Baki, A., & Gökçek, T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), s. 1-21.
- Coşkun, M. (2007). *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Cömert, E. (2017). *Millî Kültür Taşıyıcılığında Usta Malı Çalıp Söyleme Geleneği Temsilcisi*, Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji ve Müzik Teorisi Anabilim Dalı.
- Çandır, M. (2023, Ekim). Manevi Değerlerimizin Âşık Veysel'in Şiirlerine Yansıması. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Ekim 2023), 252-275.
- Dilçin, C. (1995). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Durbilmez, B. (2020). *Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı/Hasretî'den Örneklerle*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duymaz, A., & Şahin, H. İ. (2020). Halk Şiirinde Tür ve Şekil. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 247). içinde Ankara: Grafiker Yayınları.
- Furan, A. (2024). Âşık Tarzı Şiirde Söz Sanatları Üzerine Âşık Veysel Örneğinde Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Manisa CBÜ. Lisansüstü Eğitim Ens.
- Karahan, A. (1991). Âşık Edebiyatı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 3, ss. 550-552). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kapusuzoğlu, Recai, (2022) *Yeni Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Karpat, K. H. (2017). *Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi*. İst. Timaş Yayınları.
- Kaya, D. (1999). Emlek Yöresinde Âşıklık Geleneği. *I. Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu* (s. 142-153). Ankara: Emlek Ozanları Kültür Derneği.
- Kayadibi, F. (2006). Atatürk Döneminde Eğitim ve Bilim Alanında Gelişmeler. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (13), ss. 1-21.
- Kocakaplan, İ. (1998). *Açıklamalı Edebî Sanatlar*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Kocakaplan, İ. (2013). *Yahya Kemal'in Şiirlerinde Edebî Sanatlar*. İstanbul: Seçil Ofset.
- Köprülü, M. F. (2018). *Edebiyat Araştırmaları I*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Külekçi, N. (2005). *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Macit, M., & Soldan, U. (2013) *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Saraç, Y. (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Soysal, M. O. (2005). *Edebî Sanatlar ve Tanınması*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Tarancı, Cahit Sıtkı. (1994) *Otuz Beş Yaş*, Can Yayınları.
- Tok, V. A. (2011). *Edebî Sanatlar Ansiklopedisi*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Uğurlu, M. (2021). *Âşık Tarzı Aruzlu Şiirler Gevherî Divanı Örneğinde Vezin Analizi*. İzmir: Duvar Yayınları.
- Veysel, Â. (2018). *Dostlar Beni Hatırlasın*. (Ü. Y. Oğuzcan,) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yakıcı, A. (2007). Dede Korkut Kitabı'nda Görülen Âşık Tiplerinin Türkiye Sahası Âşıklık Geleneğinin Oluşumuna Etkileri. *Millî Folklor*(73), ss. 40-47.
- Yardımcı, M. (2002). *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri Âşık Şiiri Tekke Şiiri*. Ankara: Ürün Yayınları.